

יום השונות התרבותית

יום השונות התרבותית:

יום השונות התרבותית החל ב 21.5 עוסק בהעמקת המודעות לחשיבות מתן יחס של כבוד, של שוויון ושל הערכה לכל התרבויות בחברה במטרה למנוע תופעות של אלימות, גזענות, דעות קדומות ואפליה.

קהל יעד:

חטיבת ביניים וחטיבה עליונה

מטרות:

העמקת המודעות לסובלנות, למגוון ולריבוי תרבויות בחברה בישראל כיום. ברור המושגים: חברה רב-תרבותית ופלורליזם תרבותי לצד הדימויים: כור היתוך, וקערת פירות בהקשר תרבות וחברה. מושגים אלו נלמדים בהקשרים שונים במקצועות היסטוריה, אזרחות, מדעי החברה ועוד. יום זה מזמן לנו הזדמנות לחרוג משעורי המקצועות הספציפיים לדין חברתי וברור גישות ודעות בכיתה. חשוב להדגיש את חשיבות תפיסת הרב-תרבותיות בחברה. כמורים אנחנו יכולים להדגיש מרכיבים המתאימים לקבוצה שלפנינו.

מה פרוש יום השונות התרבותית בישראל ?

רקע כללי

ד"ר בינה גלדי מסכמת במאמר עפ"י הדוקטורט שלה: "על החברה הישראלית ללמוד להכיר את המטען התרבותי של הקבוצות האחרות ולשזור אותו, או חלקים ממנו בתרבותה. כך גם קבוצות מיעוט למיניהן תורמות תרומה אקטיבית לקבוצה הדומיננטית, ונוצר מצב של נתינה הדדית. המציאות הדמוגרפית והאתנית מחייבת הגדרה של זהות תרבותית שתייצג את שלל המורשות המרכיבות את מרקם החברה הישראלית. הפלורליזם משקף את המבנה האמתי של החברה ואין לדכא אותו אלא לכוון לאפיקים יצירתיים, שיעשירו את ההווה התרבותית הישראלית. שכן על ישראל להתמודד עם המציאות הדמוגרפית והחברתית שבתוכה." (ד"ר בינה גלדי, חינוך לרב-תרבותיות במדינת ישראל – מציאות או חזון?)

(www.ashalim.org.il/files/bina_gladi_rav_tarbutiut.doc)

זהו דיון על דמותה של החברה בישראל במתח שבין אחידות או ממלכתיות מול פלורליזם תרבותי, כלומר ריבוי תת-תרבויות ומגוון מסורות והתנהגויות בחברה. בהכרזת העצמאות הוגדר והוצהר: "... מדינת-ישראל תהא פתוחה לעלייה יהודית ולקבוצות גלויות;.....תבטיח חופש דת, מצפון, לשון,

חינוך ותרבות; תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות; ותהיה נאמנה לעקרונותיה של מגילת האומות המאוחדות. "...
מאז עלו גלים של עולים רבים מכל קצוות העולם למדינה. נחקקו בה חוקים המבטיחים שיוויון לאזרחים בני קבוצות המיעוט הלאומיות והדתיות, ונקבעו בלוח השנה חגים ואירועים שונים שהביאו איתן קבוצות ועדות שונות המרכיבות את החברה הישראלית כיום. אך בציבור יש דעות שונות, ואין עמדה אחת לגבי הנכון לחברה בישראל כעת.
מחאת יוצאי אתיופיה, כמו הבעות תיסכול של יוצאי צפון אפריקה, עירק או הודו לפנייהם, מחזקת את הצורך בכיבוד תרבויות המשנה בחברה הישראלית כאמצעי חשוב לצמצום השסע העדתי.

"יפי הקוסמוס אינו רק באחדות שבריבוי, אלא גם בריבוי שבאחדות." [אומברטו אקו (1987: 20)]
זהו המוטו למסה קצרה של אדם בישראל (ראה בנספח הפניה למאמרו של משה הרפז) ואתו נלך.

מערך פעילות מהו ישראלי בעיניך ?

משך השיעור:

90 דקות

תכנית השיעור:

1. דיון בנושא באמצעות נושא הקרוב לעולמם של התלמידים. הדיון יכול להעשות באמצעות עיסוק בדמות הישראלי או באמצעות ריקודים.
2. הכללה, העלאת הדיון מרגשות, דעות וטעם אישי לדיון במושגים מייצגים
3. הקניית מושגים / איסוף ורענון מושגים שנלמדו בשיעורים דיסיפלינריים.
4. לימוד בחברותא
5. סיכום ושיתוף.

הכנות המורה :

1. דוגמאות לפתיחה (חפשו ב- youtube : קליפים של חתונות ומוסיקה עממית לצד הופעות מסוגננות ושירים ממוסיקה חסידית, מזרחית, ערבית, מוסיקה ים- תיכונית וכו.) או תמונה של "שרוליק" להקרנה בכיתה (תלוי בפתיחה שתבחרו)
2. חפצים להמחשה: סל קלוע וקערה נאה אך שבירה, מבחר מפירות העונה
3. הצעה לקינוח : קעריות וכפיות, וקערה גדולה של סלט פירות חתוך

מהלך השיעור:

חלק ראשון- פתיחה (5 דקות):

לפניכם שלוש חלופות לפתיחה

אפשרות א': האם יש דמות ל"ישראלי" ?

המורה יציג את תמונתו של שרוליק ויסביר שבשנות ה-50 יצר הקריקטוריסט קריאל גרדוש (דוש) את הדמות שהפכה למייצגת המדינה ואזרחיה במשך שנים רבות. האם לדעתך דמות זו משקפת גם היום את הישראלים ? מה יש בה? מה אין בה?
הצגת שאלות: האם יש מאכל ישראלי ? לבוש ישראלי ? שיר ישראלי ? זמר ישראלי האם לדעתכם אנחנו חברה אחת או שיש הרבה קבוצות בעלות מנהגים שונים?
אפשר לצאת לשאלה מסביבתם הקרובה : האם בחגים המאכלים המצויים על השולחן בבתים שלנו הם זהים? מבדיל ביניהם? מדוע? מהי השפה בה מדברים בבית סבינו/ סבתינו? איזו מוזיקה סבינו/סבתינו שומעים ? והשכנים שלנו בישוב ?

אפשרות ב': דמות הישראלי בעיני התלמידים

המורה יבקש מכל התלמידים להוציא את הטלפון החכם ולמצוא במהירות דמות המייצגת בעיניו את ה"ישראלי" , לראות מה הוציאו התלמידים ומכאן לעבור לדיון.

אפשרות ג': האם יש ריקוד ישראלי ?

המורה יקרין את את הקטע הבא ושאל: מי הם הרוקדים ? באיזו שפה הם שרים ומאין הגיעו ?

<https://www.youtube.com/watch?v=XtVYGWyyd2M>

חניכי תנועות הנוער הציוניות במונקאץ' רוקדים "הורה"

כעבור 50 שנה, בשנות ה'80 מגיע ביצוע חדש של הורה כמאפיין להווי הישראלי,

בביצוע אבי טולדנו, קדם האירוויזיון 1982

<https://www.youtube.com/watch?v=mvWEwZjyeWM>

מידע למורה:

ריקוד ההורה הוא ריקוד עם שמוצאו בבלקן . הוא הגיע עם העליות ממזרח אירופה לארץ ישראל, כנראה מבסרביה (אז רומניה). ההורה מאפיינת את תרבות היישוב בארץ ישראל מאז אותה תקופה והפכה מזוהה עם הציונות ועם ישראל. חניכי תנועות הנוער הציוניות במונקאץ' רוקדים "הורה", מתוך סרט שצולם בשנות השלושים על חקלאים יהודים בקרפטורוס . ארכיון "מארץ" אוף טיים, (March of time) "חברת יומני קולנוע אמריקאית. באדיבות הארכיון הלאומי (National Archives, US) וארכיון הסרטים של סטיבן שפילברג במוזיאון השואה בווישינגטון. הפוטג' מופיע בתערוכת "עיר יהודית למרגלות הקרפטים. סיפורה של קהילת מונקאץ'" באתר יד ושם. הנערים והנערות רוקדים הורה, אך שרים שיר עממי שבעברית תורגם לשיר "חג פורים" ובשירי תנועות הנוער הוכר כ "יולה יולה יולה" ונוספו לו בתים שונים בעברית. כעבור 50 שנה, נראה הורה מסוגנת למופע יצוגי , בביצוע אבי טולדנו, קדם האירוויזיון 1982

שאלה לכיתה: עברו עוד 35 שנים, האם יש היום ריקוד אופייני לישראלים?
האם בכל הארץ שרים ורוקדים אותם ריקודים? בשמחות? באירועים משפחתיים?
ואולי חוויתם ריקודים כאלו?
הרחבת התמונה: המורה יקרין עוד סרטון אחד של ריקוד שאותו יבחר להציג לכיתה

למורה: יש ברשת סרטונים רבים של ריקודי עדות וקהילות בארץ. כדאי לבחור רק סרטון אחד שמתאים לקבוצה שלפניך בכדי לחשוף את השונות ולקדם את הדיון. אם התלמידים מעלים דוגמאות בעצמם, עדיף. מומלץ להביא ריקוד מטקס חינה או ריקודי חתונות . בטלביזיה הקהילתית (למשל של רחובות) יש קטעים של להקות המשמרות מסורות ריקוד אתני.

חלק שני- דיון פתוח (15 דקות):

השאלה לכיתה: האם יש היום דמות המאפיינת את כל הישראלים או ריקוד אופייני לישראלים?
אחרי 15 דק' של דיון ורגשות, הערות ואיסוף דעות לכיתה נסכם :
יש הרבה גוונים של ישראלים, של תרבות ריקודים ושמחות. בכל אחת מן הקבוצות והעדות, בכל קהילה בישראל יש גוון אחר של מוסיקה מועדפת וריקודים שונים המבטאים את המסורת של המשפחה, העדה או הישוב. השאלה הגדולה אלינו כחברה היא איך כולנו מסתדרים יחד.
המשך והכללה (10 דקות):
נלך להכללה ברמה שמעבר לריקודים או זמרים, לבוש או מאכלים. לתרבות בכלל. האם יש לנו תרבות אחת במדינה? האם אנחנו רוצים בתרבות אחת לכולם?

למורה: חשוב שלא לענות על השאלה הזו, להשאירה פתוחה, ולעבור להקניה. .

חלק שלישי- הקניית מושגים (10 דקות):

בן גוריון וחבריו, כשהיו עולים חלוצים ובעיקר בשנות העלייה הגדולה שלאחר הקמת המדינה, ביקשו ליצור בישראל "אדם חדש" מכל המוני העולים שעלו לישראל בשנים הם מפולין ומעירק מתימן מהודו מרומניה וממרוקו ועוד וליצור עבורו ואיתו חברה חדשה ותרבות ישראלית. למדיניות שלהם קראו מדיניות כור ההיתוך.
ברור המושג "כור ההיתוך"- התלמידים יחפשו בטלפון חכם, במחשב או במילון : מה מערבים בכור ההיתוך ומה הן תכונות המתכת הנוצרת בו בחימום הגבוה.

למורה: המקור לדימוי בתפיסת ארה"ב כמדינת מהגרים הפותחת לכולם הזדמנות חדשה, ראה בנספח . כבר באלף הרביעי לפנה"ס נלמד תהליך ההתכה של מתכות. אנשים ייצרו את הברונזה (ארד) שהיא סגסוגת נחושת ובדיל, החזקה וקשה משניהם.

חלק רביעי – עבודה בחברותא – בזוגות (20 דקות):

עיינו בחברותא בדף המצורף ודונו בינכם בשאלות שבו . (מצ"ב דף העבודה)

הסבר למורה: בדף שני איורים. אחד קריקטורה והשני תמונה. הקריקטוריסטית פרידל שטרן ציירה את הניסיון הממלכתי ליצור את הישראלי ה"צבר" בשנות החמישים. לקראת יובל למדינה (שנות ה-85-90) מדברים על תפיסה אחרת של החברה בישראל. תפיסת קערת הפירות, או סל הפירות. הסל- דימוי המאפשר הכלת מגוון רב, הקערה- דימוי המדגיש את השבירות והקשיחות של הגוף המחבר, קרי המדינה וחוקיה. בהתאם לדעות ודגשים של המשתמשים יש הבוחרים בדימוי הסל ויש שבקערה. הפירות בסל משקפים עושר ומגוון אך כל אחד מהם מופרד ומובחן.
(כדאי להדגים ולהראות את הסל והקערה שהבאתם לכיתה ולרמוז על תכונותיהם השונות, מלבד הכלת הפירות)

חלק חמישי סיכום ושיתוף (20 דקות):

לכתוב על הלוח את השאלה הגדולה: איך נכון בעיניכם לחיות ביחד בחברה הישראלית כיום? האם להדגיש את השונות ולתת לה מקום או להדגיש את המאחד כמו כור ההיתוך? מה חשוב לכם ובעיניכם ?
לאסוף חוויות, התייחסויות והצעות.

למורה: אין כאן נכון/ לא נכון, הכוונה להביא את המגוון, להעלות את הדעות השונות ואת ההתלבטויות לגביו. זו הזדמנות לדבר על הרגשות קיפוח ופגיעה וגם על שונות במנהגים ובתפישות. זה הזמן לדבר על המונח "רב-תרבותיות" והתפיסה שלנו ב"יום השונות התרבותית".

סיום: (סיום טעים מתאים לכל גיל)

בינתיים אפשר להתחיל לחתוך פירות לסלט פירות. בחתיכות גדולות השומרות על טעמי המקור, במגוון פירות שתביאו לכיתה. זהו דימוי מורכב יותר ומעניין להעלות אותו כפתרון.

למורה: בסלט הפירות יש מקום לטעמים שונים, לגודלי חיתוך שונים, לצבעים ומרקמים שונים. מה שמאחד את הסלט אינו רק הכלי אלא פעולת הערבוב השומרת על המגוון המקורי ויוצרת ממנו משהו חדש. והכי טעים לעיתים – המיץ המשותף...

נספח למורה:

כור ההיתוך: כרזה למחזהו של ישראל זנגוויל משנת 1908.

מאמרי רקע:

ד"ר בינה גלדי, חינוך לרב-תרבותיות במדינת ישראל – מציאות או חזון?

www.ashalim.org.il/files/bina_gladi_rav_tarbutiut.doc

בן רפאל, א' (2000) "זהות קולקטיבית בישראל", תוך ח' הרצוג (עורכת). חמישים שנה - חברה

במראה. הוצאת רמות, אוניברסיטת תל-אביב

משה הרפז – מסה על תרבות, ריבוי תרבויות, רב-תרבויות, ריב של תרבויות

<https://mharpaz.wordpress.com/2010/10/26/מסה-על-תרבות-ריבוי-תרבויות-רב-תרבויות>